

Sovint ja en les *VidesR*, i crec sempre com a f.: «Sent Nabot defenia les seues *exermens* ab son propi sanc»; «giteren al foc moltes *sermens*»; «lo brot de la *serment* --- és brot de la vera *serment* de Crist», f° 96v2 (n. 110), 196r1 (28), 254r2 (també fem. en el ms. B «les seues *sermens*», almenys en el primer pasatge; trad. *vineam suam* 257 4 o *sarmentum* de l'original llatí).

A la S. F. de l'IEC, Fabra i jo férem una enquesta sobre el gènere, de la qual guardo nota, del gener de 1931. El vàiem fem. en el mall. JnRosselló i en Verdaguer: «per enjoyar-lo ab rahims d'or y perles, / a l'arc del portxe la *sarment* s'enrinxa, / l'arítjol filador a l'om s'enarbra» (*Can* x, 125); ell l'usava personalment com a femení, tot ignorant que també hi ha qui el fa masculí; Torres Ferrer, de Martorell, jo mateix (Bna-StPol-Emp.), i un amic, d'Artés, l'usàvem masc. Altrament això és el que vàiem a tots els diccs, fora de l'Ag. i el *DOrt*: ja en el Busa-N.,¹ *DTo*, Lacav, Belv., Lab (1840-88), Bulbena, Vogel No sols es manté el gènere masculí del llatí, en fr., cast. etc. sinó també en llengua d'oc, antiga (*PDPF*) i moderna (*TdF*).

N'hi afegeixo altres dades. Fem.: «un terror estovet per lo conreu, i sembrat de rabasses i *sarments* entrecreuades», MrnVayreda (*Carlada* vi, p. 86); «negre-jant de rehims la vinya / té ajagudes les *sarments*» en el poema *Mallorca* de Tomàs Forteza (*Poetes Balears*, Palma 1873, p. 561), i ell mateix en la *Gramàtica* constata que és fem. a Mallorca i parcialment masculí en el Princ. (p. 169); també és fem en part del val, almenys a Alcoi (veg la cita de MGadea en el derivat *eixarmentador*); i en el Matarranya (almenys a Bellmunt de Mesquí, J. G. M., 1937).

Masculí: l'agrònom i geòrgic alt-empordanès Fages de Romà preceptuava a princ. S. XIX: «ficar los mallols y recatxar, ab qual última operació deu procurar-se no perjudicar als ulls del *sarment*» (*Cartilla Rural*, 95), també a Menorca (Camps Merc., *Folk* II, 31, veg la cita a *apolutjonar*, *PAL*), Griera en la seva enquesta juvenil sobre la vida rural guillera, de St. Hilari Sacalm (treball excel·lent, potser l'únic bo que féu en la seva activa i pecadora vida): «nostre subjecte --- a la pregunta *el cap* va contestar-nos *el serment*; y per *serment* va respondre'ns *mallol*» (*BDLC* VII, 145), i encara que més avall escriu la *sarment* deu ser usant el seu parlar nadiu, del Lluçanès.

A tot el Priorat jo l'he sentit com a masculí *lo sarméns*, Torroja, Vilella Alta, *lu sarméns* Ulldemolins, mentre que a Porrera (tot reconeixent que els pobles veïns ho diuen d'aquella manera) afirmaren que se'n diu *redoltes*, i el mateix feren a Poboleda i Cornudella, però de nou *sarméns* al Lloar (1935-6).

J. G. M. dóna l'ús valencià com a masculí, i em comunicà (amb croquis) una important i sistemàtica enquesta que havia fet a la Font de la Figuera, pel setembre de 1957, on sentí *sarmén*, i de la qual extracto: «per a plantar un cep es planta un *sarment*; després de fet el clot, i femat, es planta el *sarment*, colgant-lo en forma d'angle recte --- el *sarment* té molts ulls;

cada ull de la part colgada engendra una arrel; en la part exterior del *sarment* es deixen només dos ulls, si n'hi ha més de dos, els altres es tallen --- es deixen dos ulls per si un d'ells falla, quan broten el primer any, un d'aquests dos ulls inicials es talla, i es deixa només un *sarment* --- com que els *sarments* es ramifiquen, quan encara està formant-se el cap, es poden deixar, dues o tres brocades: la brocada, doncs, és allò que es deixa d'un *sarment* en podar-lo, caracteritzada per engendrar ulls, a diferència de la part del cep, que ja s'ha lignificat; les brocades *ploren* (mot usual a la Font de la Figuera, com a la Ribera i València) quan la poda es fa un poc massa prompte, abans de temps ---» (excel·lent il·lustració del passatge clàssic de Bernat Metge!)

En definitiva el *DFA* ha pres sobre això el determini assenyat: *sarment* és femení, i també masculí, bons l'un i l'altre.

El masculí s'heretà de la llengua mare; i l'explicació de l'altre no és difícil ni em sembla discutible. Tots els sinònims i quasi-sinònims són femenins: *verga*, i en particular els equivalents *tòria* i *redorta* (---*olta*); pogué contribuir-hi el fet que la variant *eixarment*, en els parlars orientals sonava igual que la *sarment*. Una conseqüència extrema ens en fa saber *AlcM*: a Tremp li donen terminació femenina, *sarmenta*.

DERIV.: *Sarmentada* (Pla d. Llobr., *DAG*). *Sarmentam* (ib.) «es diu dels *sarments* quan han podat» (*DAG*) *Sarmentós* [Lab; plantes *sarmentoses*, Bosch de la Tri, *DAG*]. *Samantell*: «neguna persona no trasque *serments* ne *samantells*, ne aspres ne politxons» en doc. mall. de 1370 (*BSAL* XII, 136), dissim. d'un **salmantell* fàcilment explicable. *Ensarmentar* 'plantar de vinya': «vui arrabassar un bosc que tinc, i també *ensarmentar-lo*», Ruyra (c. 1919, *Id d'en Temme*, *Pinya* de R II, 166).

Eixarmentar (poc estès *sarmentar*), d'una formació ll. **EXSARMENTARE* 'llevar o podar els sarments', que també deixà algun rastre a l'Aragó (*eixarmentar* i *eixamiento* 'sarment' en els Furs de c. 1350, *RFE* XXII, 130); «--- va ficar-se --- a la vinya --- i n'eixí --- amb un nou manyoc de *redoltes* —Aquesta afició a la rampinya!—, exclamà 'l notari ---. —Res d'això: és el temps d'*eixarmentar*», Narcís Oller (*L'Escanyapobres*, 194f).

En cat també havia d'existir des dels orígens car a la seva influència es deu evidentment (*ei*)*sarment*, variant de *sarment*, molt estesa, i des d'antic, en els parlars ross. i val: ja n'he donat una cita en el ms. més antic de les *VidesR*, i el ms. B porta *xirment* --- *xerment* en el darrer passatge; *exermens* no sols figura en la forma indicada en el doc. ross. de 1307 sinó també *eixermens* en un doc. de 1309 (*RLR* VIII, 70); avui mall. «un trosset de vinya podada de fresc i sensa *xarmentar*» (*BDLC* VII, 50).

En domini rossellonès vaig anotar l' *širmén* a Vilanova d. l. Ribera, *širméns séks* a Cornellà del Bèrcol, *širméns lárks* a Salses, mentre que a Ribesaltes en diuen *bérgas* (1960). Però també existeix això en terres val.: *fer šarméns* 'fer munts de sarments' a Cassi-